

Bruno Latour - *Pandora's Hope: From Fabrication to Reality*

Alternativně: Konstruktivistický realismus: 2 prostory, 1 svět

Jednou ze základních kontroverzí tzv. Válek o vědu je spor o povahu fakt. Na jedné straně stojí většinový konzervativní názor, že fakta jsou odrazem vnějšího světa, na druhé straně je relativistický výklad sociálního konstruktivismu, kdy jsou vědecké výstupy nahlíženy jako primárně determinované osobou vědce nebo celé vědecké komunity. Bruno Latour tyto tradiční dichotomické pozice vnímá jako odtržené od reality, ve skutečnosti nikam vedoucí. Smyslem vědních studií podle něj nemá být podkopávat nároky vědy na pravdu, tak jak byla tato image často vykreslována díky úspěšné aktivitě sociologů tzv. druhé vlny vědních studií (konstruktivisté par excellence), ale jejich cílem by mělo být pokud možno pozitivně přispět k pochopení vztahu mezi poznávaným světem a poznávajícím vědcem.

Podle Latoura je působení mezi těmito oběma vzájemné a vědecké poznání je závislé na vědci i na zkoumané entitě. Na příkladu experimentu je možné ukázat, jak vědec na jedné straně připravuje, konstruuje podmínky, ve kterých experiment proběhne (vědec jako stage manager připravuje scénu, tzv. 1. prostor), ale v rámci těchto podmínek pak už zkoumaná entita sama nezávisle na něm vydává fakta (2. prostor) - nejedná se tedy o neomezeně relativizující sociální konstruktivismus, i když proces poznávání vědcem subjektivně ovlivněn je. Výpověď o zkoumaném tvoří společně zkoumající i předmět jeho zkoumání, fakta jsou v jeden moment zároveň uměle konstruovaná i na vědci autonomní. Ignorance úlohy vědce v tomto procesu znamená ve výsledku přistoupení na východiska naivního realismu (fakta se sama o sobě přesně odrážejí v realitě), ignorance autonomní role zkoumané entity vede k čistému sociálnímu konstruktivismu (vědec tvoří fakta).

Působení mezi zkoumajícím a zkoumaným není jen nevyhnutelnou podmínkou při získávání fakt, ale dochází během něj i k samotné konstituci obou dvou. Vědec při své práci svévolně definuje zkoumanou entitu, podmínky, ve kterých bude pro jeho účely existovat, ale musí to udělat tak, aby jeho závěry byly věrohodné pro zbytek vědecké komunity. Pokud přijaté budou, pak zkoumaná entita dále přispěje i ke změně pozice vědce v komunitě, i ke změně celé komunity. Podle Latoura všichni zapojení aktéři ve vědě (vědec, komunita, ale i zkoumané entity, technologie, nástroje, předchozí výzkumy, atd.) stojí ve vzájemných možných vztazích označitelných jako propozice, tj. možné interakce vedoucí k modifikacím definice všech. Vědec tyto vztahy artikuluje (artikulace jako protiklad k modernistickému principu korespondence mezi fakty zjišťovanými vědcem na jedné straně a světem venku na straně druhé). Čím více artikulací se vztahuje k dané propozici, čím více konstrukcí ji podporuje, tím se stává více důvěryhodnou a na jednotlivých konstrukcích i nezávislou.